

**Roszczenia majątkowe
w stosunkach polsko-rosyjskich
w kontekście mienia
dyplomatycznego i konsularnego**

.....

Aleksandra Gebuza

**Roszczenia majątkowe
w stosunkach polsko-rosyjskich
w kontekście mienia
dyplomatycznego i konsularnego**

SERIA: POLSKA – ROSJA: PROBLEMY PRAWNE
REDAKTOR NAUKOWY SERII: PROF. DR HAB. WŁADYSŁAW CZAPLIŃSKI

Recenzje:

dr hab. Anna Magdalena Kosińska, prof. US

dr hab. Karolina Wierczyńska, prof. INP PAN

Redakcja i korekta: Zofia Wydra

Projekt okładki i znaku graficznego serii: Katarzyna Juras

Copyright © 2024 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o., Warszawa

Copyright ©2024 by Aleksandra Gebuza

ISBN 978-83-67450-93-5

Wersja cyfrowa: doi 10.7366/9788367450935

Publikacja dofinansowana ze środków Narodowego Centrum
Nauki w ramach Umowy nr UMO-2018/29/B/HS5/00863
do projektu badawczego nr 2018/29/B/HS5/00863
Projekt realizowany w ramach Centrum Europejskiego
Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa
tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: Dariusz Piskulak
Printed in Poland

Spis treści

Wprowadzenie (Władysław Czapliński)	13
Wstęp	15
Część I. Mienie dyplomatyczne i konsularne a prawo międzynarodowe publiczne	21
1. Perspektywa prawa dyplomatycznego i konsularnego – ramy i funkcje	22
1.1. Ewolucja i ramy prawne stosunków dyplomatycznych i konsularnych	23
1.1.1. Ewolucja prawa dyplomatycznego i konsularnego	23
1.1.2. Ramy prawne prawa dyplomatycznego i konsularnego	27
1.2. Funkcje misji dyplomatycznej	29
1.2.1. Funkcje dyplomatyczne w źródłach prawa a ewolucja praktyki	30
1.2.2. Tradycyjne funkcje misji dyplomatycznej – reprezentacyjna, negocjacyjna, ochronna i informacyjna	31
1.2.3. Rozwój stosunków gospodarczych a działalność komercyjna państw	35
1.2.4. Pozostałe funkcje	38
1.2.5. Funkcje misji dyplomatycznej a funkcje urzędu konsularnego	40
1.3. Funkcje konsularne	41
1.3.1. Funkcje konsularne w źródłach prawa a ewolucja praktyki państw	41
1.3.2. Funkcje konsularne a ochrona interesów państwa wysyłającego	43
1.3.3. Funkcje konsularne dotyczące obywateli państwa wysyłającego	46
1.3.4. Ukształtowanie funkcji konsularnych przez ZSRR i Federację Rosyjską	48
2. Pomieszczenia misji dyplomatycznej i urzędu konsularnego – definicja i ustanowienie	50
2.1. Pomieszczenia misji	51
2.1.1. Pojęcie pomieszczeń misji	51
2.1.2. Ustanawianie pomieszczeń misji a regulacje krajowe	53

2.2. Ograniczenia w ustanawianiu pomieszczeń misji	55
2.2.1. Zgoda państwa przyjmującego a ustanawianie pomieszczeń misji	55
2.2.2. Zgoda państwa przyjmującego a ustawodawstwo krajowe	58
2.2.3. Ograniczenia w ustanawianiu pomieszczeń misji wskazane w konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych	59
2.3. Pomieszczenia konsularne	62
2.3.1. Pojęcie pomieszczenia konsularnego	62
2.3.2. Ograniczenia w ustanawianiu pomieszczeń konsularnych	64
2.4. Zasada wzajemności a ustanawianie przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych	67
2.4.1. Zasada wzajemności w prawie dyplomatycznym i konsularnym	67
2.4.2. Zasada wzajemności przy ustanawianiu pomieszczeń misji a praktyka i regulacje krajowe w ZSRR, Rosji i Polsce	69
3. Immunitet państwa a pomieszczenia misji i urzędów	70
3.1. Koncepcja absolutnego immunitetu państwa	71
3.1.1. Perspektywa historyczna	72
3.1.2. Podstawowe założenia doktryny	73
3.1.3. Doktryna absolutnego immunitetu państwa a ZSRR	74
3.2. Koncepcja ograniczonego immunitetu państwa	75
3.2.1. Perspektywa historyczna	75
3.2.2. Podstawowe założenia doktryny	76
3.3. Immunitet państwa a wybrana praktyka państw	79
3.3.1. Wybrana praktyka państw zachodnich	79
3.3.2. Praktyka Rzeczypospolitej Polskiej	81
3.3.3. Praktyka Federacji Rosyjskiej	82
4. Immunitet dyplomatyczny a pomieszczenia misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych	85
4.1. Immunitet dyplomatyczny	86
4.1.1. Immunitet a przywilej w prawie dyplomatycznym i konsularnym	86
4.1.2. Teoretyczne uzasadnienie immunitetów dyplomatycznych i konsularnych	87
4.1.3. Immunitet dyplomatyczny a immunitet państwa	90
4.2. Nietykalność pomieszczeń misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych	93
4.2.1. Charakterystyka zasady nietykalności w prawie dyplomatycznym i konsularnym	93
4.2.2. Nietykalność pomieszczeń misji dyplomatycznych	96
4.2.3. Nietykalność pomieszczeń konsularnych	99

Część II. Polsko-rosyjskie stosunki dyplomatyczne a ustanowienie przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych	105
1. Ustanowienie i funkcjonowanie przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych na terytorium polskim i radzieckim od końca II wojny światowej do 1989 r.	106
1.1. Stosunki polsko-radzieckie od 1939 r. do powstania Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	106
1.1.1. Okres II wojny światowej	107
1.1.2. Polsko-radzieckie stosunki dyplomatyczne a implementacja systemu komunistycznego i utworzenie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	109
1.2. Ustanawianie przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych ZSRR na terytorium PRL od 1945 do 1989 r.	111
1.2.1. Ustanawianie pomieszczeń misji dyplomatycznej i rezydencji szefa misji ZSRR na terytorium PRL	112
1.2.2. Ustanawianie pomieszczeń konsularnych ZSRR na terytorium PRL	113
1.2.3. Przedstawicielstwa handlowe ZSRR a pozostałe przedstawicielstwa o mieszanym i komercyjnym charakterze ...	115
1.3. Ustanawianie przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych PRL na terytorium ZSRR od 1945 do 1989 r.	119
1.4. Porozumienia zawarte pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w latach siedemdziesiątych XX w.	121
1.4.1. Porozumienie z dnia 11 lipca 1972 r.	122
1.4.2. Porozumienie z dnia 27 grudnia 1974 r.	123
1.4.3. Umowa z dnia 18 lipca 1974 r. oraz porozumienie z dnia 3 października 1978 r.	124
2. Stosunki polsko-rosyjskie po 1989 r. a roszczenia majątkowe dotyczące nieruchomości misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych	127
2.1. Perspektywa ewolucji stosunków polsko-rosyjskich	127
2.2. Polityka zagraniczna Rzeczypospolitej Polskiej a działania zmierzające do rozwiązania sporu o nieruchomości dyplomatyczne i konsularne	131
3. Mienie dyplomatyczne i konsularne będące przedmiotem współczesnych sporów w relacjach polsko-rosyjskich	134
3.1. Nieruchomości przekazane stronie rosyjskiej a roszczenia majątkowe	135
3.1.1. Nieruchomość przy ul. Ludwiga van Beethovena 3 w Warszawie – budynek mieszkalny pracowników Ambasady Federacji Rosyjskiej	135

3.1.2. Nieruchomość przy ul. Belwederskiej 25 w Warszawie – obecna siedziba Przedstawicielstwa Handlowego Federacji Rosyjskiej	136
3.1.3. Nieruchomość przy al. Jana Chrystiana Szucha 7 w Warszawie – była siedziba Przedstawicielstwa Handlowego ZSRR	137
3.1.4. Nieruchomość przy al. Jana Chrystiana Szucha 8 w Warszawie – były budynek mieszkalny dla pracowników Przedstawicielstwa Handlowego ZSRR	140
3.1.5. Nieruchomość przy ul. Jana III Sobieskiego 100 w Warszawie – były budynek mieszkalny pracowników Przedstawicielstwa Handlowego ZSRR	142
3.1.6. Nieruchomość przy ul. Bobrowieckiej 2b w Warszawie – były budynek mieszkalny dla pracowników ośrodków technicznych	145
3.1.7. Nieruchomość przy ul. Kieleckiej 45 w Warszawie – była siedziba szkoły rosyjskiej	146
3.1.8. Nieruchomości położone przy ul. Stefana Batorego 13 i 15 w Gdańsku – Konsulat Generalny Federacji Rosyjskiej i budynki mieszkalne personelu konsularnego	149
3.2. Nieruchomości przekazane stronie polskiej a roszczenia majątkowe	152
3.2.1. Nieruchomość przy ul. Klimaszki 4 w Moskwie – siedziba Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej	153
3.2.2. Nieruchomość przy ul. 5-ja Sowietkaja 12 w Sankt Petersburgu – siedziba Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej	154
Zakończenie	157
Bibliografia	161

Contents

Preface (Władysław Czapliński)	13
Introduction	15
Part I: Diplomatic and consular premises and international public law	21
1. Perspective of diplomatic and consular law – framework and functions ...	22
1.1. Evolution and legal framework of diplomatic and consular relationship	23
1.1.1. Evolution of diplomatic and consular law	23
1.1.2. Legal framework of diplomatic and consular law	27
1.2. Functions of diplomatic mission	29
1.2.1. Diplomatic functions in sources of law and evolution of State practice.....	30
1.2.2. Traditional functions of diplomatic missions – representational, negotiation, protective and information	31
1.2.3. Development of economic relations and commercial activity of states	35
1.2.4. Other functions	38
1.2.5. Diplomatic functions compared to consular functions	40
1.3. Consular functions	41
1.3.1. Consular functions in sources of law and evolution of State practice	41
1.3.2. Consular functions relating to the protection of the interests of the sending State.....	43
1.3.3. Consular functions relating to the protection of the national of the sending State.....	46
1.3.4. Shaping of consular functions by the USSR and the Russian Federation	48
2. Diplomatic and consular premises – definition and establishment	50
2.1. Diplomatic premises	51
2.1.1. Definition of a diplomatic premiss	51
2.1.2. Establishment of diplomatic premises and domestic regulations	53

2.2. Restrictions on the establishment of diplomatic premises	55
2.2.1. Importance of consent of the receiving State in establishment of diplomatic premises	55
2.2.2. Consent of the receiving State and restrictions imposed by national law	58
2.2.3. Restrictions on the establishment of diplomatic premises in the Vienna Convention on Diplomatic Relations	59
2.3. Consular premises	62
2.3.1. Definition of consular premises	62
2.3.2. Restrictions on the establishment of consular premises	64
2.4. The principle of reciprocity and the establishment of diplomatic and consular premises	67
2.4.1. The principle of reciprocity in diplomatic and consular law ...	67
2.4.2. The principle of reciprocity in establishment of diplomatic and consular premises in relation to practice and national regulations of the USSR, Russia and Poland	69
3. State immunity – impact on diplomatic and consular premises	70
3.1. The concept of absolute State immunity	71
3.1.1. Historical perspective	72
3.1.2. Basic assumptions of the concept	73
3.1.3. The concept of absolute State immunity in the USSR	74
3.2. The concept of restrictive State immunity	75
3.2.1. Historical perspective	75
3.2.2. Basic assumptions of the concept	76
3.3. State immunity and selected State practice	79
3.3.1. Selected practice of Western countries	79
3.3.2. Practice of the Republic of Poland	81
3.3.3. Practice of the Russian Federation	82
4. Diplomatic immunity – impact on diplomatic and consular premises	85
4.1. Perspective of diplomatic and consular immunity	86
4.1.1. Immunity versus privilege in diplomatic and consular law	86
4.1.2. Theoretical justification of diplomatic and consular immunities	87
4.1.3. Diplomatic immunity versus State immunity	90
4.2. Inviolability of diplomatic and consular premises	93
4.2.1. Characteristics of the principle of inviolability in diplomatic and consular law	93
4.2.2. Inviolability of diplomatic premises	96
4.2.3. Inviolability of consular premises	99

Part II: Polish-Russian diplomatic relations and the establishment of diplomatic and consular premises	105
1. Establishment and functioning of the diplomatic and consular premises on Polish and Soviet territory from the World War II until 1989	106
1.1. The perspective of Polish-Soviet relations from 1939 to the formation of the Polish People's Republic	106
1.1.1. The period of World War II	107
1.1.2. Polish-Soviet diplomatic relations and the implementation of the communist system and the creation of the Polish People's Republic	109
1.2. Establishing diplomatic and consular premises of the USSR on the territory of the Polish People's Republic from 1945 to 1989	111
1.2.1. Establishment of the diplomatic premises and the residence of the head of USSR's mission in the territory of the Polish People's Republic	112
1.2.2. Establishment of the USSR's consular premises in the territory of the Polish People's Republic	113
1.2.3. Trade representation offices of the USSR and other premises of a mixed and commercial nature	115
1.3. Establishment of diplomatic and consular premises of the Polish People's Republic on the territory of the USSR from 1945 to 1989 ...	119
1.4. Agreements concluded between the Polish People's Republic and the USSR in the 1970s	121
1.4.1. Agreement of 11th July 1972	122
1.4.2. Agreement of 27th December 1974	123
1.4.3. Agreement of 18th July 1978 and agreement of 3rd October 1978	124
2. Polish-Russian relations after 1989 and property claims regarding diplomatic and consular premises	127
2.1. Perspective on the evolution of Polish-Russian relations	127
2.2. Foreign policy of the Republic of Poland and actions aimed at resolving the dispute over diplomatic and consular premises	131
3. Diplomatic and consular premises being the subject of the contemporary disputes in Polish-Russian relations	134
3.1. Real estate transferred to the Russian Federation and property claims	135
3.1.1. Property at 3 Beethovena Street in Warsaw – residential building for employees of the Embassy of the Russian Federation	135
3.1.2. Property at 25 Belwederska Street in Warsaw – current seat of the Trade Representation Office of the Russian Federation	136

3.1.3. Property at 7 J. Ch. Szucha Street in Warsaw – former seat of the Trade Representation Office of the USSR	137
3.1.4. Property at 8 J. Ch. Szucha – former residential building for employee of the Trade Representation Office of the USSR	140
3.1.5. Property at 100 Sobieskiego Street in Warsaw – former residential building of employees of the Trade Representation Office of the USSR	142
3.1.6. Property at 2b Bobrowiecka Street in Warsaw – former residential building for employees of technical centers.....	145
3.1.7. Property at 45 Kielecka Street in Warsaw – former seat of the Russian school	146
3.1.8. Properties located at 13 and 15 Batorego Street in Gdańsk – Consulate General of the Russian Federation and residential buildings of consular staff	149
3.2. Real estate transferred to the Republic of Poland and property claims	152
3.2.1. Property at 4 Klimaszkińska Street in Moscow – seat of the Embassy of the Republic of Poland	153
3.2.2. Property at 12 5-ya Sovietskaya Street in Sankt Petersburg – seat of the Consulate General of the Republic of Poland	154
Summary	157
Bibliography	161